

FOCUS

Algemeen Pensioenfonds KLM

TUSSENSTAP

OP WEG NAAR EEN TOEKOMSTBESTENDIGE
PENSIOENREGELING

JAARVERSLAG 2014

TERUGBLIK OP HET AFGELOPEN JAAR

HET UNIFORM PENSIOENOVERZICHT

HET MOMENT OM EVEN STIL TE STAAN BIJ UW PENSIOEN

DEZE KEER IN FOCUS...

04 TUSSENSTAP

OP WEG NAAR EEN TOEKOMSTBESTENDIGE PENSIOENREGELING

06 FINANCIËLE POSITIE VAN HET FONDS

STAND VAN ZAKEN HALVERWEGE 2015

07 UW JAARLIJKSE PENSIOENOVERZICHT

- INFORMATIE OVER UW PERSOONLIJKE PENSIOENSITUATIE
- INTERVIEW MET STEFAN TEN HAAF

12 OP DE AGENDA VAN HET BESTUUR

NIEUWE SPELREGELS VOOR FINANCIERING, GRIEKENLAND, HERSTELPLAN EN ANDERE ACTUALITEITEN

13 SAMENVATTING JAARVERSLAG 2014

DE BELANGRIJKSTE ONTWIKKELINGEN EN KERNCIJFERS

18 DURF TE VRAGEN

DEZE KEER VRAGEN OVER LANGER DOORWERKEN, VERSNELDE VERHOOGING VAN DE AOW-LEEFTIJD EN WAARDEOVERDRACHT

Pensioenblad voor grondpersoneel van KLM, KHS en KLS.

KLMGRONDFONDS.NL

Bestuur Algemeen Pensioenfonds KLM

Leden: Jan van den Brink, Hans de Bruijn, Henny Essenberg, Paul Jansen, Arend de Jong (vicevoorzitter), Rob Kies, Eltjo Kok (voorzitter), Gerard Lagendaal (vicevoorzitter), Gerda van der Landen, Martijn Raaijmakers, Hans de Roos, Peter Schelvis, Maarten Stienen.

VOLG HET PENSIOENFONDS OOK OP SOCIALE MEDIA

Maakt u gebruik van Facebook en Twitter? Dan kunt u sinds dit voorjaar ook uw pensioenfonds volgen via deze media. Het bestuur van het pensioenfonds vindt het belangrijk om ook op deze sociale platforms aanwezig te zijn. Steeds meer mensen – ook veel ouderen – maken er gebruik van. Facebook en Twitter zijn een laagdrempelige manier om met elkaar in contact te komen. Twitter heeft momenteel 36 volgers en de Facebookpagina 159 fans. Gebruikt u Facebook en Twitter niet? Dan kunt u zich ook abonneren op de e-mailnieuwsbrief NWSflits. Zo bent u altijd op de hoogte van het laatste nieuws rond uw pensioen en uw pensioenfonds. U kunt zich aanmelden voor NWSflits via klmgrondfonds.nl.

Al 6481 collega's gingen u voor. ●

GESLAAGDE PENSIOEN INZICHT BIJEENKOMSTEN OP 27 MEI EN 1 JUNI

Op 27 mei en 1 juni vonden weer twee Pensioen Inzicht bijeenkomsten plaats op het kantoor van Blue Sky Group. Tijdens deze dagen kregen aanstaande gepensioneerden weer een gevarieerd programma voorgeschoteld met alle informatie rondom pensionering. Eerder of later met pensioen, deeltijdpensioen, nabestaandenpensioen, maar ook AOW, verhuizen naar het buitenland en echtscheiding zijn onderwerpen die aan bod komen tijdens deze dagen. Naast deze serieuze onderwerpen is de Pensioen Inzicht bijeenkomst ook altijd een mooie gelegenheid om collega's te ontmoeten en ervaringen en ideeën uit te wisselen. Sinds vorig jaar is er aan de Pensioen Inzicht bijeenkomst ook een spreekuur gekoppeld voor individuele vragen. Hier werd enthousiast gebruik van gemaakt. Twee keer per jaar worden er Pensioen Inzicht bijeenkomsten georganiseerd. ●

DUURZAAM BELEGGEN

Vorig jaar heeft het pensioenfonds de eerste stap gezet om in het beleggingsbeleid rekening te gaan houden met onder andere energie-verbruik, klimaat, gezondheid en veiligheid van een onderneming waarin wordt belegd. Dit wordt ook wel aangeduid met de term ESG: Environment, Social, Governance. Het bestuur van het Algemeen Pensioenfonds KLM heeft daarom vorig jaar juni het document ondertekend waarin het fonds aangeeft zich te houden aan de United Nations Principles for Responsible Investing (UNPRI). De principes vormen een raamwerk voor beleggers om zaken met betrekking tot het milieu, de samenleving en goed bestuur op te nemen in het beleid.

Inmiddels heeft het pensioenfonds vervolgstappen gezet in de implementatie van ESG in het beleggingsbeleid. Het fonds heeft visie en beleid over ESG ontwikkeld en deze onlangs beschikbaar gesteld op de website. Ga naar klmgrondfonds.nl/verantwoord-beleggen voor meer informatie over het verantwoord beleggen-beleid van uw pensioenfonds. ●

Toine van der Stee

directeur Algemeen Pensioenfonds KLM

Rijker dan ooit Armer dan ooit

De beheerde vermogens van de KLM Pensioenfonds zijn groter dan ooit. De beleggingsresultaten over het afgelopen jaar zijn hoger dan het langjarige gemiddelde. Voor elke euro die de fondsen aan pensioenen moeten betalen is ruimschoots meer dan een euro in kas. Zo bezien staan de fondsen er dus goed voor.

Deze medaille heeft echter ook een keerzijde. Omdat de kapitaalmarktrentes historisch laag zijn, is de boekhoudkundige waardering van de pensioenverplichtingen historisch hoog. De fondsen moeten doen alsof ze in de komende jaren niet meer rendement maken dan de huidige rente op staatsleningen. Bijna niks. Het is dus maar hoe je het bekijkt.

We gaan ons niet verschuilen achter de regelgeving. Maar in deze moeilijke tijden maken de nieuwe pensioenregels het er niet gemakkelijker op. In het jaarverslag van Blue Sky Group heb ik geschreven dat als je door Europa reist, je allerlei oude defensie bouwwerken tegenkomt. De stelling van Amsterdam. Dan de Hollandse waterlinie. De forten langs de Rijn en de Maginot linie in de Elzas. Al deze bouwwerken hebben als gemeenschappelijk kenmerk dat ze nooit dienst hebben gedaan. Er is nooit een schot gevallen. De vraag is of de nieuwe regels achteraf ook overbodig zullen blijken te zijn.

Persoonlijk vind ik dat we meer vooruit moeten kijken. De volgende oorlog ziet er heel anders uit dan de vorige. We moeten ons afvragen waar in de toekomst mogelijk onheil vandaan kan komen. Dingen als de wereldwijde politieke onrust, maar ook hele nieuwe zaken zoals crowd funding, bitcoins, nieuwe vormen van beleggen. Zaken die nu nog helemaal niet geregeld zijn. Je moet kijken waar niemand kijkt.

Als ik nog wat verder vooruit kijk, droom ik wel eens even weg. Op een dag, niet zo heel ver van vandaag, stijgen de kapitaalmarktrentes. De economische groei herstelt zich, de prijzen stijgen weer voorzichtig. En stiekem lopen de dekkingsgraden van de pensioenfonds behoorlijk op. Als de rente met slechts 2 of 3 procentpunten zou stijgen staan de pensioenfonds er een heel stuk beter voor. Ik voorspel het niet en ik speculeer er niet op. Maar het kan gebeuren. Een sprookje? Of misschien een zonnig zomers vooruitzicht? ●

1 januari 2015

1 juli 2015

1 oktober 2015

> 2016

Vanaf begin dit jaar gelden er nieuwe wettelijke spelregels voor de financiering van pensioenfondsen, het zogenoemde Financiële Toetsingskader. In de vorige Focussen hebben we daar ook aandacht aan besteed. Het nieuwe FTK (nFTK) moet zorgen voor heldere pensioencontracten, waarin duidelijk en transparant staat hoe de lusten en de lasten van een pensioenregeling zijn verdeeld over de verschillende belanghebbenden. Met belanghebbenden bedoelen we de werkgever, de (ex-)deelnemers en de gepensioneerden.

De vragen 'wie krijgt wat als er een meevaller is' en 'wie betaalt wat als er een tegenvaller is' moeten dus in de nieuwe pensioenregeling duidelijk beantwoord worden.

WIE KRIJGT WAT ALS ER
EEN MEEVALLER IS
WIE BETAALT WAT ALS
ER EEN TEGENVALLER IS

TUSSENSTAP OP WEG NAAR EEN TOEKOMSTBESTENDIGE PENSIOENREGELING

Hoewel het nFTK per 1 januari is ingevoerd, hebben pensioenfondsen voor bepaalde ingrijpende aanpassingen langer de tijd gekregen om ze door te voeren. Sommige aanpassingen moeten per 1 juli zijn doorgevoerd, andere per 1 oktober. Hoe de wijzigingen worden vormgegeven wordt bepaald in het arbeidsvoorwaardelijk overleg tussen werkgever en werknemersorganisaties. Het pensioenfondsbestuur adviseert het overleg pro-actief. Op de verschillende beleidsterreinen zijn nu de volgende nieuwe afspraken doorgevoerd per 1 juli:

Premiebeleid

Het pensioenfonds werkt met een vast premiepercentage. Deze premie wordt betaald door KLM (het grootste deel) en de werknemers (een klein deel). Als het premiebedrag dat volgt uit het vaste premiepercentage lager is dan het benodigde bedrag voor pensioenopbouw, wordt er eerst overleg gevoerd

tussen arbeidsvoorwaardelijke partijen. Als dat overleg zonder resultaat blijft, wordt de pensioenopbouw voor actieve deelnemers gekort.

Indexatiebeleid

Het huidige indexatiebeleid vervalt en wordt vervangen door het indexatiebeleid volgens de nFTK richtlijnen. Dit houdt onder ander in dat er pas mag worden geïndexeerd als de beleidsdekkingsgraad 110% of hoger is. Daarnaast moet er genoeg vermogen beschikbaar zijn om de toeslag naar verwachting ook in de toekomst te kunnen verlenen. Dit wordt toekomstbestendig indexeren genoemd. De nieuwe wettelijke indexatiesystematiek ligt in lijn met het beleid dat het fonds al had. Ook voor inhaalindexatie gelden voortaan de regels van het nFTK.

Overschottenbeleid

Het overschottenbeleid is ongewijzigd. Onder voor-

waarden kan er premiekorting worden gegeven als er sprake is van een overschot, maar alleen als er geen sprake is van een indexatieachterstand.

Tekortenbeleid

Als er sprake is van een tekort wordt er een herstelplan opgesteld. Daarbij wordt uitgegaan van de natuurlijke herstelkracht van het fonds binnen 10 jaar, zonodig aangevuld met extra premiebetalingen. Mochten er pensioenaanspraken moeten worden gekort, dan wordt een kleine korting van 0,5% meteen doorgevoerd. Een grotere korting wordt gespreid over dezelfde periode als het herstelplan.

Tweede fase voor 1 oktober

Voor 1 oktober moet het pensioenfonds besluiten nemen voor de tweede fase van de implementatie van het nFTK: het bepalen van de risicohouding van het fonds en de haalbaarheidstoets. Bij risicohouding

gaat het om het vastleggen van de beleggingsrisico's die het fonds kan en wil lopen. Met de haalbaarheidstoets wordt gekeken of het verwachte pensioenresultaat aansluit bij de gewekte verwachting.

Toekomstbestendige pensioenregeling

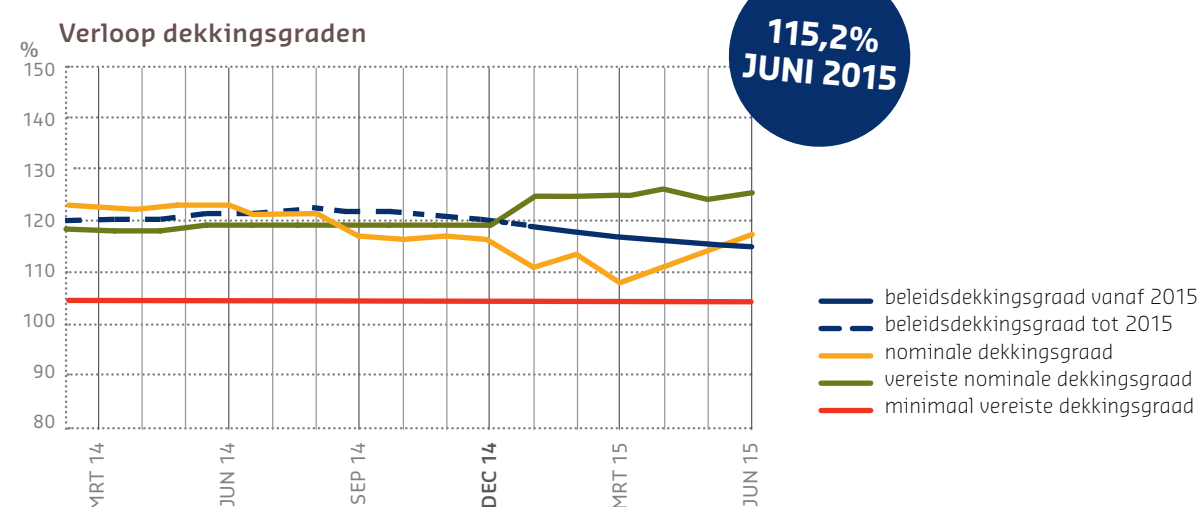
Deze nieuwe afspraken zijn nu in de pensioenregeling en in de andere fondsdocumenten verwerkt zodat het pensioenfonds voldoet aan alle wettelijke eisen. Met deze maatregelen is er echter nog geen compleet nieuw pensioencontract. De genoemde wijzigingen kunnen worden gezien als een tussenstap op weg naar een toekomstbestendige regeling. De arbeidsvoorwaardelijke partijen gaan daarover nog verder in overleg. Onderwerp van gesprek is met name de financiering van de pensioenregeling en het verdelen van de risico's. Deze regeling gaat naar verwachting in 2016 in. Via de website, Focus en NWSflits houden we u op de hoogte.

FINANCIËLE POSITIE VAN HET FONDS

Resultaten van het tweede kwartaal in het kort:

- De beleidsdekkingsgraad is gedaald van 117,4% naar 115,2%;
- Het beleggingsrendement is -5,5% in het tweede kwartaal.
- Het belegd vermogen is gedaald van 7,95 naar 7,51 miljard euro;
- De waarde van de pensioenverplichtingen is gedaald van 7,33 naar 6,42 miljard euro.

Dekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad van het fonds bedraagt 115,2% per eind juni 2015. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de maandelijkse nominale dekkingsgraden van de afgelopen twaalf maanden. Sinds 1 januari 2015 hanteren pensioenfondsen de beleidsdekkingsgraad. De maandelijkse nominale dekkingsgraad is het afgelopen kwartaal toegenomen met bijna 9 procentpunt naar 117,2%. De stijging is het gevolg van een oplopende rente vanaf april. De maandelijkse actuele dekkingsgraad stijgt, maar het effect op de beleidsdekkingsgraad is nog beperkt door de twaalfmaandsmiddeling.

Vermogen

De waarde van het vermogen is gedaald tot € 7,51 miljard euro. Alle beleggingscategorieën behaalden in het tweede kwartaal een negatief rendement. Na een periode van sterke stijgingen zorgden winstnemingen en twijfel over Griekenland voor een daling van de aandelenkoersen en onrust op de financiële markten. Ook obligaties en vastgoed daalden in waarde.

Herstelplan

Pensioenfondsen moeten extra reserves aanhouden die als buffer dienen in slechte tijden. Het nieuwe Financieel Toetsingskader dat op 1 januari 2015 is ingevoerd, leidt ertoe dat pensioenfondsen hogere buffers moeten aanhouden dan voorheen. De wettelijk vereiste buffer voor ons fonds bedraagt nu 25,1%. De wettelijk vereiste dekkingsgraad komt hierdoor op 125,1%. De huidige beleidsdekkingsgraad van 115,2% ligt onder de vereiste dekkingsgraad. Daarom heeft het fonds een herstelplan ingediend bij De Nederlandsche Bank. Kern van het plan is dat het fonds voldoende herstelkracht heeft om uit het reservetekort te komen. Er hoeven op dit moment geen aanvullende premies te worden betaald. ●

Meer weten over de financiële positie van het fonds? Op klmgrondfonds.nl vindt u de actuele dekkingsgraad en alle kwartaalberichten. Wilt u op de hoogte blijven van de financiële positie van uw pensioenfonds? Meld u dan aan voor NWSflits via klmgrondfonds.nl

UW JAARLIJKSE PENSIOEN OVERZICHT

Ieder jaar ontvangt u het Uniform Pensioenoverzicht (UPO). Actieve deelnemers hebben het overzicht eind juni ontvangen, gepensioneerden eind mei. Het is bedoeld om u te helpen bij het maken van een financiële toekomstplanning.

Op het UPO vindt u onder andere het pensioen dat u tot 1 januari 2015 hebt opgebouwd en uw te verwachten pensioen -op basis van de huidige pensioenregeling- als u tot aan uw pensioendatum in dienst blijft bij KLM. Ook staat er informatie over het pensioen dat uw nabestaanden krijgen mocht u komen te overlijden en over pensioen dat u bij eventuele arbeidsongeschiktheid ontvangt. Alle pensioenuitvoerders gebruiken het UPO om informatie op dezelfde manier aan te bieden en zo vergelijking mogelijk te maken.

Zijn de bedragen op het UPO zeker?

Of u de bedragen die op het UPO staan gaat ontvangen is afhankelijk van verschillende factoren. Wijzigingen in de pensioenregeling, wettelijke bepalingen en de financiële positie van het fonds zijn bijvoorbeeld van invloed op uw te bereiken pensioen. (zie ook het kader belangrijke wijzigingen op de volgende pagina)

UPO alleen nog digitaal ontvangen? Dat kan!

Zowel actieve deelnemers en pensioengerechtigden als gewezen deelnemers kunnen ervoor kiezen om het UPO niet meer als papieren versie per post te ontvangen, maar alleen nog digitaal te bekijken. U kunt dat aangeven via MijnKLMPensioen op klmgrondfonds.nl. U ontvangt dan een e-mail zodra uw UPO klaar staat in uw persoonlijke omgeving. Bent u uw wachtwoord voor MijnKLMPensioen vergeten? Kijk dan in het kader op de volgende pagina hoe u een nieuw wachtwoord aanvraagt. Nog niet iedereen heeft toegang tot MijnKLMPensioen. Als u arbeidsongeschikt bent, met deeltijd pensioen bent, voormalige BWK bent of bij KHS werkt, hebt u geen toegang tot MijnKLMPensioen.

BELANGRIJKE WIJZIGINGEN

reageren? mail naar focus@klmgrondfonds.nl

UPO

U bouwt minder pensioen op

Door wettelijke wijzigingen is per 1 januari 2015 het opbouwpercentage voor ouderdomspensioen verlaagd van 2,15% naar 1,895%. Het te verwachten pensioen op uw UPO komt daarom lager uit dan vorig jaar.

Pensioenopbouw tot maximaal € 100.000,-

Een andere wettelijke wijziging is dat er per 1 januari 2015 geen belastingvrij pensioen meer kan worden opgebouwd over het salarisdeel

boven € 100.000,-. Het UPO is gebaseerd op een pensioengevend loon van maximaal € 100.000,-. Hebt u een salaris van meer dan € 100.000,-? Dan ziet u op uw UPO ook dat uw te verwachten pensioen aanzienlijk lager uitvalt dan vorig jaar. Arbeidsvoorwaardelijke partijen werken aan een netto pensioenregeling waarmee dit gemis aan pensioenopbouw gedeeltelijk kan worden gecompenseerd. Voor deelnemers met een pensioengevend loon van € 100.000,- of meer, zorgt het pensioenfonds op dit moment wel voor een

verzekering voor de nabestaanden voor het gedeelte van uw inkomen boven € 100.000,-.

Deelnemersbijdrage compensatieregeling

U ontvangt in 2015 een zogenaamde deelnemersbijdragecompensatie (DBC) van KLM. Deze compensatie maakt het mogelijk dat u over een hoger salaris pensioen kunt opbouwen. Hiermee wordt de verlaging als gevolg van het lagere opbouwpercentage (gedeeltelijk) gecompenseerd. Deze compensatie ziet u niet terug in uw netto

loon. Of u deze compensatie ook in de toekomst gaat ontvangen staat nog niet vast. Dat kan er voor zorgen dat uw te bereiken pensioen er in de komende jaren weer anders uitziet. Dit geldt ook voor uw te bereiken nabestaandenpensioen. Let op: het UPO gaat ervan uit dat de compensatie structureel wordt toegepast. Als dit niet het geval is zal uw te bereiken pensioen er volgend jaar anders uit zien.

Verder verdiepen in pensioen?

Deze informatie vindt u in de pensioenplanner in MijnKLMPensioen:

- Uw persoonlijke gegevens en die van uw eventuele (ex-) partner
- Het bedrag dat u krijgt als u met pensioen gaat
- Het bedrag dat uw nabestaanden krijgen als u komt te overlijden
- Het bedrag dat u krijgt als u arbeidsongeschikt raakt
- Uw keuzemogelijkheden met betrekking tot uw pensioen

De pensioenplanner, hoe werkt dat?

1. Ga naar klmgrondfonds.nl
2. Klik rechtsboven op de button 'Inloggen bij MijnKLMPensioen'
3. Log in met uw polisnummer en het wachtwoord. Wachtwoord kwijt? Vraag dan een nieuw wachtwoord aan door op het inlogscherf op 'wachtwoord vergeten' te klikken. Als u eerder een e-mailadres hebt doorgegeven aan het pensioenfonds dan ontvangt u een nieuw wachtwoord

op dit e-mailadres. Is er geen e-mailadres bekend? Dan ontvangt u het nieuwe wachtwoord per post thuis.

4. Log met uw (nieuwe) wachtwoord in op MijnKLMPensioen en ontdek direct wat u later aan pensioen kunt verwachten. Bekijk ook wat de gevolgen zijn van bepaalde keuzes zoals bijvoorbeeld eerder met pensioen gaan of met deeltijdpensioen gaan. Kunt u niet in de pensioenplanner? U kunt ons natuurlijk ook bellen of e-mailen met uw persoonlijke vragen.

Al uw pensioen bij elkaar op mijnpensioenoverzicht.nl

Op mijnpensioenoverzicht.nl vindt u een totaaloverzicht van de pensioenen die u hebt opgebouwd. Dit overzicht is vooral van belang als u bij verschillende fondsen pensioen hebt opgebouwd, omdat u verschillende werkgevers hebt (gehad). Ook de AOW is in dit overzicht opgenomen. Op deze site kunt u inloggen met uw DigiD. Ontvangt u al pensioen? Dan kunt

u geen gebruik maken van mijnpensioenoverzicht.nl.

Met de komst van de nieuwe Wet Pensioencommunicatie gaat mijnpensioenoverzicht.nl een steeds belangrijkere rol vervullen in de informatievoorziening. In juni 2015 is de website vernieuwd. De website heeft een nieuwe vormgeving met een tijdlijn. Zo geeft mijnpensioenoverzicht.nl steeds meer inzicht in de gevolgen van verschillende life events voor het pensioen. Vanaf oktober 2015 wordt al inzichtelijk gemaakt wat de gevolgen zijn van eerder of later met pensioen gaan. Daarbij zal mijnpensioenoverzicht.nl aangeven waar u in een bepaalde situatie op moet letten. Een andere ontwikkeling is dat het pensioen op huishoudniveau wordt weergegeven wanneer beide partners met DigiD inloggen.

Meer uitleg op de website

Meer informatie, uitleg en antwoorden op veelgestelde vragen vindt u op de speciale UPO-pagina op de website klmgrondfonds.nl/upo-dossier. Pieter Willemsen, allround medewerker Pensioenservice, vertelt in een filmpje hoe u meer grip krijgt op uw pensioen aan de hand van vier stappen.

Vragen?

Hebt u vragen over het Uniform Pensioenoverzicht, over de veranderingen per 1 januari 2015 of andere vragen over uw pensioen? Medewerkers van de afdeling Pensioenservice staan u graag te woord.

In juli is het pensioenfonds aanwezig geweest bij KLM Cargo. In het najaar is het pensioenfonds van plan een andere locatie te bezoeken. Meer informatie hierover volgt na de zomer op klmgrondfonds.nl

Verder houden wij u met Focus en via de website regelmatig op de hoogte van de wijzigingen in de wetgeving en de gevolgen hiervan op uw pensioen.

Via klmgrondfonds.nl kunt u zich aanmelden voor de gratis digitale nieuwsbrief 'NWSflits'. U ontvangt dan regelmatig de nieuwsbrief met het laatste nieuws over uw pensioen(fonds).

Het pensioenfonds is ook bereikbaar via Facebook en Twitter: facebook.com/klmgrondfonds, twitter.com/klmgrondfonds. Ook kunt u met vragen altijd bellen (020) 426 62 10 of mailen (pensioenservice@klmgrondfonds.nl) met de medewerkers van de afdeling Pensioenservice.

EEN HELDER OVERZICHT VOOR HET MAKEN VAN FINANCIËLE TOEKOMSTPLANNEN

Ieder jaar rond het verschijnen van het Uniform Pensioenoverzicht vragen we aan een collega of hij of zij weleens nadenkt over pensioen. En hoe je dan het Uniform Pensioenoverzicht daarbij kunt gebruiken. Deze keer vroegen we het aan Stefan ten Haaf, controller bij Inflight Services.

Stefan: 'Vanuit mijn vakgebied ben ik zeker geïnteresseerd in het wel en wee van het pensioenfonds. Ik houd globaal in de gaten wat de dekkinggraad is van de KLM pensioenfonds en ik volg ook het nieuws over landelijke ontwikkelingen, zoals de versoering van de pensioenen en andere veranderingen in wetgeving. Dat je langer door moet werken en dat de opbouwpercentages zijn verlaagd daar maak ik me niet zozeer zorgen over. Al die maatregelen zijn nu eenmaal nodig voor een toekomstbestendig pensioen. Focus blader ik meestal wel even door, je pikt eruit wat je interessant vindt.'

Stefan vertelt dat hij toevallig onlangs samen met zijn vriendin Noortje een uitgebreide financiële planning heeft gemaakt, waar ook pensioen onderdeel van uitmaakt. Stefan: 'Directe aanleiding om zo'n planning te maken was dat mijn vriendin niet meer zeker was van haar baan en daarom wilden we een goed overzicht hebben van waar we aan toe zijn.'

Ik ga in 2042 met pensioen, zes jaar eerder dan mijn vriendin, ook daar hebben we naar gekeken. Wat betekent dat nou precies? Waar we in ieder geval naar streven is om onze hypotheek afgelost te hebben op het moment dat we met pensioen gaan. Zekerheden heb je eigenlijk niet en regels – ook op het gebied van pensioen – kunnen altijd veranderen. Daarom vonden we het een goed idee om via ons eigen huis een oudedagsvoorziening te creëren.

Het is allemaal nog ver weg, onze kinderen zijn nog klein dus het is wel gek om je nu al voor te stellen dat zij bijvoorbeeld het huis uit gaan.

Het Uniform Pensioenoverzicht heb ik ook gebruikt voor het maken van de financiële toekomstplannen. Ik vind het een helder overzicht. Er staat bijvoorbeeld ook bij wat je nabestaanden krijgen, mocht je komen te overlijden. Daarnaast heb ik gebruik gemaakt van de landelijke site mijnpensioenoverzicht.nl, om ook een totaalbeeld te krijgen.

Hoewel ik er zelf geen gebruik van maak vind ik het wel heel goed dat het pensioenfonds ook Facebook en Twitter inzet. Als ik een specifieke vraag over mijn eigen pensioen zou hebben zou ik denk ik eerst zoeken op de website of ik daar het antwoord kan vinden en anders zou ik even bellen met het pensioenfonds. Maar omdat ik vlakbij de HR-afdeling zit kan ik natuurlijk ook even bij een van mijn collega's binnenlopen, die zitten ook goed in de pensioenmaterie.' ●

Als controller CCM/HR/ P&A bij Inflight Services maakt Stefan ten Haaf de kosten van cabin crew en de ondersteunende afdelingen inzichtelijk en zorgt hij voor management informatie. Daarnaast voert hij bedrijfs-economische analyses uit en rapporteert en adviseert hierover aan het management. Inmiddels werkt hij bijna 14 jaar bij KLM, waarvan ruim twee jaar op deze afdeling.

'Zekerheden heb je eigenlijk niet en regels kunnen altijd veranderen'

Stefan ten Haaf, controller CCM/HR/ P&A bij Inflight Services

OP DE AGENDA VAN HET BESTUUR

2015 • JAN • FEB • MAA • APR • MEI • JUN • JUL • AUG • SEPT • OKT • NOV • DEC
• 01 • 02 • 03 • 04 • 05 • 06 • 07 • 08 • 09 • 10 • 11 • 12 • 13 • 14 • 15 • 16 • 17
• 18 • 19 • 20 • 21 • 22 • 23 • 24 • 25 • 26 • 27 • 28 • 29 • 30 • 31

Het bestuur volgt nauwgezet de ontwikkelingen op de financiële markten, met name de onzekerheid over Griekenland en de euro. Verder heeft het bestuur in april gesproken over het vaststellen van de investement beliefs. Dit zijn basisovertuigingen die ten grondslag liggen aan het beleggingsbeleid. De investement beliefs zijn erop gericht om de doelstellingen van het fonds te helpen realiseren en zijn ook van belang bij het bepalen van de risicohouding van het fonds. De komende tijd worden de investement beliefs definitief vastgesteld.

Nieuw Financieel toetsingskader

Met het nieuwe wettelijke Financieel Toetsingskader (nFTK) worden financiële mee- en tegenvallers gelijkmatiger over de tijd gespreid. Zo moet nadrukkelijk en transparant geregeld worden wat het pensioenfonds doet bij financiële schokken. Er moet zijn afgesproken welke risicohouding acceptabel is. Dit is een vrij complex onderwerp, waar het bestuur veel aandacht en tijd aan besteedt. Hier hoort ook de nieuwe, jaarlijkse, haalbaarheidstoets bij. Met de haalbaarheidstoets wordt gekeken of het verwachte pensioenresultaat aansluit bij de gewekte verwachting. Wat gebeurt er in het geval van een slecht weer scenario? Uiterlijk 1 oktober 2015 moeten de resultaten van de haalbaarheidstoets en de risicohouding ingeleverd zijn bij De Nederlandsche Bank (DNB).

Herstelplan en indexatie

Er zijn met het nieuwe FTK (nFTK) onder andere nieuwe wettelijke regels gekomen rond indexatie en het herstelplan. Het herstelplan is nodig omdat het fonds een reservetekort heeft. Het bestuur heeft in de vergadering van 29 juni het nieuwe herstelplan vastgesteld, waarvan de kern is dat het pensioenfonds naar verwachting op termijn op eigen kracht uit het tekort komt. Dit betekent dat op dit moment geen herstell premie nodig zal zijn. Ook is het indexatiebeleid in lijn gebracht met het wettelijk nFTK, dat overigens grotendeels gelijk is aan de indexatieregeling die het pensioenfonds al had. Het pensioenfonds heeft destijds met de indexatiestafel al voorgesorteerd op deze wettelijke wijziging.

Toekomstbestendige pensioenregeling

In verband met de invoering van het nFTK is de pensioenregeling per 1 juli 2015 aangepast. Deze aanpassing kan gezien worden als een tussenstap op weg naar een nieuwe toekomstbestendige pensioenregeling (zie ook het artikel 'Tussenstap' op pagina 4/5.) vanaf september 2015 gaan de arbeidsvoorwaardelijke partijen verder onderhandelen over een nieuwe regeling die in 2016 moet ingaan.

De ontwikkeling van de rente

De ontwikkeling van de rente is een permanent aandachtspunt van het bestuur. De stand van de rente heeft een grote impact op de dekkingsgraad van het fonds. Dat komt omdat de verplichtingen van het fonds – de toekomstige pensioenuitkeringen – worden berekend met de rente. Hoe lager de rente, hoe groter de verplichtingen. De rente is historisch gezien erg laag. Omdat de rente naar verwachting gaat stijgen heeft het bestuur besloten een deel van de renteswaps te verkopen. Renteswaps beschermen het fond tegen verdere rentedaling. Het bestuur wil op deze manier het beleid zo inrichten dat het fonds maximaal kan profiteren van een eventuele rentestijging, maar tegelijkertijd een bescherming houdt voor het geval de rente verder zal dalen.

Deelnemersbijeenkomst

Het bestuur heeft besloten om een deelnemersbijeenkomst te organiseren wanneer er een nieuw toekomstbestendig pensioencontract tot stand is gekomen tussen KLM en de werknemersorganisaties. Over dit contract wordt de komende tijd onderhandeld tussen deze partijen. Tijdens de deelnemersbijeenkomst wil het pensioenfonds de deelnemer informeren over de nieuwe regeling. Via Focus, de website en de nieuwsbrief wordt u op de hoogte gehouden van de datum voor deze bijeenkomst. Naar verwachting zal dit begin 2016 zijn. ●

SAMENVATTING

JAAAR VERSLAG 2014

Gemengd beeld

2014 gaf een gemengd beeld. De beleggingsresultaten waren uitstekend, maar vanwege de lage rente namen de pensioenverplichtingen fors toe. Eind 2014 had het pensioenfonds daarom een reservetekort. Het dubbele beeld zette zich versterkt voort begin 2015. Op aangekondigde maatregelen van de Europese Centrale Bank reageerden de aandelenmarkten positief, maar de Europese rente daalde tot laagtere records.

Beperkte economische groei

De economische groei in de wereld kende weinig positieve verrassingen. Een uitzondering waren de Verenigde Staten met een aantrekkelijke groei. Verder nam wereldwijd de inflatie sterk af. De euro daalde bijna 12% vergeleken met de dollar.

Goed beleggingsrendement

In 2014 lieten aandelen, obligaties en vastgoed positieve rendementen zien. Het fonds behaalde een uitstekend totaalrendement van 14,0%. Dit was

1,0% minder dan de benchmark. De reden hiervoor was vooral dat het rendement van 12,6% van de vastrentende waarden 2,2% lager was dan de benchmark.

Vastgoed had een uitstekend rendement van 15,5%, doordat de financieringskosten laag waren vanwege de lage rente. Het vermogen van het pensioenfonds steeg in 2014 van € 6,4 miljard naar een recordhoogte van € 7,3 miljard. Op pagina 6 van deze Focus vindt u informatie over de actuele financiële positie van het fonds.

Nieuw FTK (nFTK)

Het parlement keurde in 2014 het nieuwe Financieel Toetsingskader (nFTK) goed. Het nieuwe FTK moet zorgen voor toekomstbestendige pensioencontracten. Het nFTK bepaalt het premie-, indexatie- en beleggingsbeleid van pensioenfonds. Het betekent onder andere hogere financiële buffers, invoering van een beleidsdekkingsgraad (gemiddelde

dekkingsgraad over twaalf maanden), spreiding van financiële mee- en tegenvallers over een langere termijn en een strikter indexatiebeleid. Sinds 1 januari 2015 wordt het nFTK gefaseerd ingevoerd.

Reservetekort

Eind 2014 had het fonds een reservetekort. De dekkingsgraad op basis van het oude FTK daalde van 122,3% eind 2013 naar 115,3% eind 2014. Dit was 4,1% onder de vereiste dekkingsgraad van 119,4%. De hoofdoorzaak was de ongekende daling van de rente in 2014 van 2,75% naar 1,25%. Bij een reservetekort moet een pensioenfonds een herstelplan maken. Vanwege het nieuwe FTK verviel het bestaande herstelplan (dat al bestond vanwege een eerder reservetekort) per 1 januari 2015. Het pensioenfonds heeft inmiddels een nieuw herstelplan ingediend dat uitgaat van de regels van het nieuwe FTK.

lees verder op de volgende pagina ►

'Mijn pensioen is nog zo ver weg, ik hou me er eigenlijk gezegd nog niet echt mee bezig. Het landelijke nieuws volg ik wel en ik blader altijd de Focus door. Ik weet dat ik langer moet doorwerken om een goed pensioen op te bouwen, maar ik vind dat niet verontrustend. Ik heb vertrouwen in het pensioenfonds van KLM' (uit Focus augustus 2014)

2014

Fiscale veranderingen pensioenregeling

Per 1 januari 2014 verhoogde het pensioenfonds de pensioenrichtleeftijd voor nieuw op te bouwen aanspraken naar 67 jaar. In 2014 ging het parlement akkoord met een fiscale pensioenhervorming per 1 januari 2015. Het gaat daarbij om een verlaging van het maximale opbouwpercentage en een maximaal pensioengevend salaris (salarisdeel waarover pensioen wordt opgebouwd) van € 100.000,-.

Eind 2014 besloten de arbeidsvoorwaardelijke partijen vanwege de fiscale wijzigingen tot een verlaging per 1 januari 2015 van het opbouwpercentage van 2,15% naar 1,895% en een deelnemersbijdrage-compensatieregeling (DBC). Deze regeling houdt in dat het bruto pensioengevend salaris tot de grens van € 100.000,- omhoog gaat met 10,5% van de nettopensioengrondslag. Hierbij vindt een gelijke verhoging van de deelnemersbijdrage

plaats. Dit compenseert (deels) de lagere pensioenopbouw tot aan het maximale pensioengevend salaris van € 100.000,-. In 2015 onderzoekt het pensioenfonds een regeling voor vrijwillige (netto-)pensioenopbouw over het pensioengevend salaris boven € 100.000,-.

Financiering van de pensioenregeling

KLM en werknemersorganisaties spraken in 2014 een tijdelijke financiering van de pensioenregeling af. In 2015 overleggen beide partijen over een structurele financiering van de pensioenregeling vanaf 2016.

Overgangsregeling 3

Het pensioenfonds loste in 2014 het financieringstekort van de zogeheten Overgangsregeling 3 op. Deze regeling uit 2005 compenseert de afschaffing van de verschillende vormen van vervroegde pensionering. Het tekort werd veroorzaakt door de lage rente

en de hogere levensverwachting. De regeling werd enigszins versoerd, KLM deed een eenmalige financiële bijdrage en het pensioenfonds verleende een premiekorting van € 9 miljoen.

Versterking bestuur pensioenfonds

Per 1 juli 2014 trad de Wet versterking bestuur pensioenfonds (Wvbp) volledig in werking. Dit betekende versterking van het verantwoordingsorgaan en afschaffing van de deelnemersraad. Naast het beoordelen van het beleid van het bestuur, heeft het verantwoordingsorgaan ook adviestaken gekregen. Deelnemers en pensioengerechtigden zijn nu in het orgaan vertegenwoordigd op basis van onderlinge getalsverhoudingen en deelname van de werkgever is optioneel. KLM besloot deel te nemen met twee leden. Pensioenfonds kunnen met de Wvbp kiezen uit meerdere bestuursmodellen. Het pensioenfonds koos voor handhaving van het bestaande, paritaire model. Hierbij bestaat het bestuur uit

vertegenwoordigers van werknemers, werkgevers en pensioengerechtigden en maximaal twee onafhankelijke bestuurders. De nieuwe wet geeft verder aan dat bestuursleden worden getoetst op geschiktheid. Vanuit de Wvbp kunnen ondernemingspensioenfonds voor intern toezicht kiezen tussen een raad van toezicht en een jaarlijkse visitatie. Mede vanwege goede ervaringen met visitatie koos het bestuur voor een jaarlijkse visitatie. Het visitatieonderzoek over 2014 vond begin 2015 plaats. In het jaarverslag staan de conclusies.

Kosten

Kostenbeheersing is een belangrijk aandachtspunt voor het bestuur. De kosten van het pensioenfonds bestaan uit: uitvoeringskosten, vermogensbeheerkosten en transactiekosten. De uitvoeringskosten bestaan onder andere uit de kosten voor pensioenadministratie, communicatie en toezicht. De uitvoeringskosten

bedroegen € 4,6 miljoen in 2014. Dit was € 189,- per deelnemer/pensioengerechtigde per jaar, wat € 7,- minder was dan in 2013. De kosten voor vermogensbeheer waren € 23,2 miljoen in 2014. Dat was 0,34% van het belegd vermogen. De relatieve kosten daalden licht ten opzichte van 2013. De transactiekosten waren € 18,7 miljoen, oftewel 0,27% van het belegde vermogen. Ten opzichte van 2013 stegen de transactiekosten met 0,02 procentpunt. Dit heeft te maken met benodigde aanpassingen in verschillende portefeuilles. Transactiekosten zijn de kosten die gemaakt moeten worden om een (beleggings) transactie tot stand te brengen en uit te voeren.

Beleggingsbeleid

Het pensioenfonds startte het derde kwartaal van 2014 een herstructurering van de obligatieportefeuille via onder andere een nieuwe belegging in Nederlandse woninghypotheken.

Verder belegt het fonds alleen in activiteiten die niet bij wet of bij internationale verdragen zijn verboden. In 2014 ondertekende het bestuur daarvoor de Principles for Responsible Investment van de Verenigde Naties (UNPRI). Het fonds rapporteert in 2015 volgens de UNPRI-standaarden.

Indexatie per 1 januari 2015

Uitgangspunt voor de indexatie van de ingegane pensioenen en de premievrije aanspraken van de gewezen deelnemers is de stijging van het afgeleide prijsindexcijfer. Deze bedroeg 0,7%. Het pensioenfonds had per 1 januari 2015 financiële ruimte voor een gedeeltelijke indexatie van 0,4%. De indexatie van de pensioenaanspraken van de actieve deelnemers hangt af van de algemene loonronde van KLM. Deze ontbrak in 2014, zodat de indexatie niet plaatsvond voor 2015. Indexatie is altijd voorwaardelijk. Het pensioenfonds stelde de indexatie

...ussen hebben v... te maken met de nog... verwachting, waarboor
n levenslang p... en veel duurder wordt, en m... lage rente die onze
rplichtingen... verder opstuw... Met alle onzeker... voor de toekomst weten
e daarom in... geval één ding zeker: we zullen ook... ende jaren alle zeilen
oeten bij... om en keers te blijven en gezonde... ten te behalen

voor 2015 vast met het FTK dat gold tot 1 januari 2015. In 2015 past het pensioenfonds het indexatiebeleid aan het nieuwe FTK aan. Dit geldt voor het eerst voor de indexatie per 1 januari 2016. Verder verleent het pensioenfonds inhaalindexatie wanneer het fondsvermogen groter is dan het volgens het FTK vereist vermogen en een 100% reële dekkingsgraad (dekkingsgraad die rekening houdt met toekomstige indexatie). Het pensioenfonds gaat ook het inhaalindexatiebeleid toetsen aan het nieuwe FTK. Er was op 1 januari 2015 een indexatieachterstand voor actieve deelnemers van 1,5% en voor premievrije en pensioengerechtigde deelnemers van 2,8%. Een inhaal-indexatie kan niet leiden tot een hoger pensioen dan bij volledige indexatie.

Persoonlijke communicatie

In 2014 investeerde het pensioenfonds in meer persoonlijk contact met de deelnemers en verlaging van de drempel bij deelnemers om met pensioen bezig te zijn. Tijdens de UPO-campagne in het najaar stond het

pensioenfonds met pensioenstands op meerdere locaties. Het voerde ruim 570 gesprekken met deelnemers. Verder gaven ruim 1.400 deelnemers aan het UPO alleen nog digitaal te willen ontvangen. Ook organiseerde het pensioenfonds zes Pensioen Inzicht bijeenkomsten, waaraan 240 aankomende pensioengerechtigden deelnamen. De in 2011 geïntroduceerde digitale nieuwsbrief verscheen in 2014 acht keer. Het aantal abonnees van de nieuwsbrief groeide van 5.000 naar 6.400. Het magazine Focus verscheen drie keer. Elk kwartaal publiceerde het pensioenfonds een financieel kwartaalbericht op de website. Nieuw was een blog op de website met afwisselend bijdragen van de vicevoorzitters van het bestuur, Arend de Jong en Gerard Lagendaal en Toine van der Stee, directeur van Blue Sky Group.

Voor meer zicht van deelnemers op hun pensioensituatie informeerde het pensioenfonds hen over de plaats van pensioen in hun totale financiële plaatje. Daarbij verbeterde het fonds het deelnemersportaal

MijnKLMPensioen. De pensioenplanner in MijnKLMPensioen is gebruiksvriendelijker gemaakt en inhoudelijk uitgebreid. De premievrije deelnemers kregen toegang tot de pensioenplanner en gepensioneerden kunnen MijnKLMPensioen in 2015 gebruiken.

Deelnemersonderzoek

In 2014 vond na 2012 het tweede deelnemersonderzoek plaats. De deelnemers beoordeelden de communicatiemiddelen van het pensioenfonds positiever dan in 2012. Verder gaven ze aan meer persoonlijke informatie te willen. Uit het onderzoek bleek verder dat actieve deelnemers positief zijn over het fonds (7,6). Dit betekende een lichte daling ten opzichte van 2012 (7,8). Op basis van het deelnemersonderzoek richt het pensioenfonds de communicatie meer op de verschillende groepen binnen het fonds. Hiermee speelt het in op de nieuwe Wet pensioencommunicatie. Deze heeft als doel dat pensioenfondsen meer uitgaan van de wensen van deelnemers en duidelijker communiceren over onzekerheden. ●

Kerncijfers (bedragen in miljoenen euro's)

	2014	2013
Deelnemers		
Aantal actieve deelnemers	14.654	14.629
Aantal gewezen deelnemers	8.161	8.302
Aantal pensioengerechtigden	9.782	9.777
Totaal	32.597	32.708
Pensioenactiviteiten		
Feitelijke premie	151,4	169,6
Extra premie overgangsmaatregel 3.	12,4	-
Kostendekkende premie	171,8	190,8
Gedempte kostendekkende premie	157,9	162,3
Pensioenuitkeringen	143,9	146,5
Pensioenuitvoeringskosten	4,6	4,8
Vermogen		
Stichtingskapitaal en reserves	974,3	1.184,5
Technische voorzieningen	6.361,7	5.234,0
Dekkingsgraad		
Nominale dekkingsgraad	115,3%	122,3%
Vereiste dekkingsgraad volgens FTK	119,2%	118,8%
Reële dekkingsgraad	85,8%	83,3%
Indexering		
Pensioenrechten actieve deelnemers	0,0%	0,00%
Ingegane pensioenen en premievrije pensioenrechten	0,4%	0,50%
Beleggingen		
Vastgoed	788,7	494,3
Aandelen	2.911,2	2.629,6
Vastrentende waarden	3.667,5	2.992,8
Overig	-60,6	267,2
Totaal	7.306,8	6.383,9
Rendement		
Rendement vastgoed	15,5%	6,9%
Rendement aandelen	10,6%	18,2%
Rendement vastrentende waarden	12,6%	-7,5%
Totaalrendement	14,0%	2,0%
Vijfjaarsgemiddeld totaalrendement	9,0%	9,7%
Tienjaarsgemiddeld totaalrendement	6,6%	6,4%
Kostenratio's		
Pensioenuitvoeringskosten per deelnemer (bedragen in euro's)	189	196
Kosten vermogensbeheer / gemiddeld belegd vermogen	0,34%	0,35%
Transactiekosten / gemiddeld belegd vermogen	0,27%	0,25%

Meer lezen? Het volledige jaarverslag kunt u downloaden via de website klmgrondfonds.nl. De gedrukte versie kunt u opvragen bij de afdeling pensioenservice van Blue Sky Group, pensioenservice@klmgrondfonds.nl, (020) 4266210.

IN DE RUBRIEK 'DURF TE VRAGEN' GEVEN MEDEWERKERS VAN PENSIOENSERVICE ANTWOORD OP VRAGEN OVER ALLES WAT TE MAKEN HEEFT MET PENSIOEN.

Je hoort de laatste tijd veel over langer doorwerken, maar ik wil juist vervroegd met pensioen. Kan dat ook nog steeds?

Standaard gaat u sinds 1 januari 2014 op uw AOW-gerechtigde leeftijd met pensioen. U kunt ook eerder met pensioen, op z'n vroegst vanaf uw 55ste. Houd u er dan rekening mee dat uw pensioen aanzienlijk lager uitvalt dan wanneer u op uw AOW-gerechtigde leeftijd met pensioen gaat. Dat komt omdat u minder pensioen opbouwt als u eerder met pensioen gaat en dat het pensioen gedurende een langere periode wordt uitbetaald. U kunt het beste op de pensioenplanner kijken hoe het financiële plaatje er voor u uit komt te zien. De planner vindt u op de website klmgrondfonds.nl.

Overleg op tijd met KLM over uw plannen om vervroegd met pensioen te gaan. In ieder geval een half jaar van tevoren moet KLM uiterlijk de vervroegde pensioendatum doorgeven aan het pensioenfonds.

Behalve vervroegd met pensioen gaan hebt u nog een aantal andere keuzes rondom uw pensioen. Raadpleeg voor meer informatie over de keuzemogelijkheden rondom pensionering de brochure 'Bijna met pensioen'. Deze kunt u downloaden via klmgrondfonds.nl.

'U kunt ook eerder met pensioen, op z'n vroegst vanaf uw 55ste. Houd u er dan rekening mee dat uw pensioen aanzienlijk lager uitvalt dan wanneer u op uw AOW-gerechtigde leeftijd met pensioen gaat'

Ik hoorde laatst dat de AOW-leeftijd opnieuw is verhoogd, wat betekent dat precies voor mij?

Begin juni ging de Eerste Kamer akkoord met de snellere verhoging van de AOW-leeftijd. Vanaf 2016 gaat de AOW-leeftijd telkens in stappen van drie maanden omhoog. In 2018 komt de AOW-leeftijd dan uit op 66 jaar. En vanaf dat jaar stijgt de leeftijd in stappen van vier maanden. In 2021 komt de AOW-leeftijd op 67 jaar. Bij de oude afspraken was dit in 2023. Wilt u weten wat uw AOW-leeftijd is? Op wijzeringeldzaken.nl vindt u een handige rekenhulp.

'Vanaf 2016 gaat de AOW-leeftijd telkens in stappen van drie maanden omhoog'

Meer informatie over langer doorwerken of juist eerder stoppen vindt u op de website klmgrondfonds.nl

Ik heb begrepen dat het meenemen van je pensioen naar je nieuwe werkgever nu niet meer zoals vroeger binnen 6 maanden moet worden aangevraagd. Betekent dit dat ik alsnog mijn eerdere opgebouwde pensioen kan overdragen naar KLM?

Het klopt dat de termijn voor het aanvragen van waardeoverdracht gewijzigd is. Dit geldt echter alleen voor mensen die na 1 januari 2015 in dienst zijn gekomen.

Bent u voor 1 januari 2015 in dienst gekomen?

Dan had u uw verzoek tot waardeoverdracht binnen zes maanden nadat u in dienst was gekomen moeten indienen.

Bent u op of na 1 januari 2015 in dienst gekomen?

Dan geldt de termijn van zes maanden niet. Het pensioenfonds werkt dan altijd mee aan uw waardeoverdracht. Het pensioen dat u bij een andere werkgever hebt opgebouwd kunt u meenemen naar KLM. ●

Hebt u een vraag die u graag terugziet in Focus? Stuur dan een mail naar focus@klmgrondfonds.nl

'Het klopt dat de termijn waarop waardeoverdracht mogelijk is gewijzigd is. Dit geldt echter alleen voor mensen die na 1 januari 2015 in dienst zijn gekomen.'

BENT U GRAAG ALTIJD OP DE HOOGTE? KIJK OP DE WEBSITE MELD U AAN VOOR NWSFLITS VOLG ONS OP TWITTER EN FACEBOOK

Wilt u up to date informatie over uw pensioen? Meld u dan aan voor de digitale nieuwsbrief van het pensioenfonds.

Volg ook via Facebook en Twitter het laatste nieuws en ontwikkelingen rondom uw pensioen en het pensioenfonds. Is uw persoonlijke situatie gewijzigd? Denk dan ook aan de gevolgen voor uw pensioen en kijk in de brochurereeks die u kunt downloaden van de website.

klmgrondfonds.nl

facebook.com/klmgrondfonds

twitter.com/klmgrondfonds

COLOFON

Focus verschijnt driemaal per jaar en wordt verstuurd aan deelnemers en gepensioneerden van het Algemeen Pensioenfonds KLM.

Redactie Blue Sky Group B.V., Amstelveen

Redactieadres Redactie Focus, Postbus 123, 1180 AC Amstelveen **E** focus@klmgrondfonds.nl

Tekst Blue Sky Group B.V., Amstelveen

Art direction, ontwerp en opmaak Frissewind, in communicatie en design, Amsterdam

Fotografie Don Wijns, Amsterdam e.a.

Illustraties Frissewind, in communicatie en design, Amsterdam

Druk Drukkerij Aeroprint, Ouderkerk aan de Amstel

CONTACT

E pensioenservice@klmgrondfonds.nl

T (020) 426 62 10

f facebook.com/klmgrondfonds

t twitter.com/klmgrondfonds

WWW.KLMGRONDFONDS.NL

Blue Sky Group